

Много пута кроз историју Русија је услед ратова или унутрашњих сукоба имала огромне губитке становништва који су неретко имали карактеристике демографске катастрофе (монголо-татарска најезда, ратови против Литве и Пољске, „смутна времена“, ратови против Отоманске империје, Наполеона, Први светски рат, револуција, грађански рат, Други светски рат, политичке чистке у време Стаљина,...). Све ове губитке Русија је успевала да надокнади високим наталитетом, позитивним природним прираштајем.

Демографска катастрофа, узроци и последице

Последња „смутна времена“ којим с правом можемо назвати период Горбачовљеве „перестројке“ и Јељцинове „демократије“, поред економског, политичког и свеопштег друштвеног, Русији су донела и незапамћен демографски суноврат обележен катастрофалним падом нивоа рађања, повећањем смртности, смањивањем просечног трајања људског живота. Од свих проблема насталих катаклизмом која је задесила Русију крајем 20. века, демографски проблеми су најдубљи, за безбедност, па и будућност Русије најопаснији, и упркос активној демографској политици, демографски опоравак тече далеко спорије и неизвесније од опоравка економије, консолидације руске државе и њеног повратка на међународну арену, као реалне геополитичке силе.

Током последње деценије 20. века ниво наталитета становништва Русије пао је на ниво наталитета високо развијених земаља, са друге стране, ниво смртности се повећао, а просечан људски век смањιο на ниво карактеристичан за земље у развоју. Тако је стопа смртности (број умрлих на хиљаду становника) расла са 11,2‰ у 1990. до неславних 16,4‰ у 2003. години. Стопа наталитета (број рођених на хиљаду становника) опала је са 13,4‰ у 1990. до најнижих 8,3‰ у 1999. години. Средином деведесетих просечан људски век у Русији износио је 57 година за мушку и 70 година за женску популацију. Узроци ове катастрофе су драстичан пад животног стандарда, пад нивоа и квалитета здравствене заштите, као и свеукупно морално посрнуће читавог руског друштва, огрезлог у пљачку, отимачину, корупцију и криминал, као последица „перестројке“ и „демократизације“. Непосредно, због беде и безнађа повећао се број абортуса, самоубиства и убиства. Потрошња алкохолних пића се увећала вишеструко, док је потрошња меса вишеструко смањена. Сликавито, у последњем међупописном периоду 1989–2002, становништво Русије је смањено за 1,8 милиона, упркос чињеници да је миграциона компонента становништва константно позитивна и покрива 71% губитка становништва насталог негативним природним прираштајем.

Распадом Совјетског Савеза много руског становништва остало је ван граница Русије. У многим новонасталим државама Руси су постали грађани другог реда или су стављени ван закона као „недржављани“, у балтичким државама на пример, што је уз економску кризу у новонасталим државама изазвало велики миграциони талас према Русији како Руса, тако и становништва других националности.

Демографска политика, знаци опоравка

Постепеним консолидовањем државе и економије, почетком 21. века, у Русији је покренута активна демографска политика, која уз повећање животног и социјалног стандарда даје прве резултате. Од 2001, приликом рођења сваког детета добија се једнократна материјална помоћ, сиромашне породице и дечји додатак, а породилско одсуство у Русији траје три године. Од 2006. за друго и свако наредно дете мајка добија „матерински капитал“ – суму од око девет хиљада евра, коју може искључиво наменски користити за образовање детета, побољшање услова становања (ремонт постојећег или део исплате новог стамбеног простора), или доплату доприноса за пензију мајке. Услед свеукупног опоравка Русије и поменутих стимулативних мера популационе политике, у последњих шест година долази до побољшања демографске ситуације: постепено се смањује ниво смртности, повећава се ниво рађања и долази до повећања очекиваног трајања живота (просечног људског века). Стопа смртности је смањена са 16,5‰ у 2003, на 14,5‰ у 2009, стопа наталитета се повећала са 10,2‰ у 2003, на 12,7‰ у 2009, природни прираштај са стопом од -6,3‰ у 2003. побољшао се и износи -1,8‰ у 2009, просечан век мушкараца износи 62, а жена 74 године, далеко ниже од просека у развијеним земљама, међутим далеко боље од времена Јељцинове „демократије“. Уколико се наставе поменути трендови, уз позитивну миграциону компоненту, постоје основане претпоставке за постепено заустављање депопулационих процеса.

Проблеми који и даље негативно утичу на демографску ситуацију у Русији су алкохолизам који је непосредни узрочник 3,2% смртних случајева у 2007, а посредно чест узрочник болести срца и крвних судова које су у поменутој години изазвале 57% укупног броја смртних случајева. Алкохолизам је често и узрочник насилних смрти чији је ниво у Русији и даље висок – самоубиства 2%, саобраћајне несреће 1,9% и убиства 1,2% укупних смртних случајева за наведену годину. Неретко, алкохолизам је узрочник разбијања породице, као основног темеља сваког друштва и народа. Борба против алкохолизма, насиља, реконструкција саобраћајне инфраструктуре додатно могу позитивно утицати на демографску ситуацију. Иако са тенденцијом константног пада, број абортуса је још увек висок и износи 126 на 100 рођења у 2003. години. С тим у вези воде се пропагандне кампање против абортуса у средствима јавног информисања и

здравственим установама.

Далеко мање бојазни по будућност Русије и руског народа представља евентуална експанзија домицилног и становништва из окружења исламске вероисповести. Према последњем попису из 2002, Руси чине готово 80 % укупног становништва, а читав словенски корпус око 85%. Свеукупна популација народа исламске вероисповести не прелази 10%, чији прираштај јесте висок, али са тенденцијом дугорочног пада. Евентуална кинеска експанзија на Далеки исток и Сибир такође је мало вероватна. У Русији број Кинеза се према проценама креће између 50 и 200 хиљада, с тим што велики број њих живи у великим градовима, бави се трговином и веома често мења место боравка, тако да ретко насељени и за људски живот негостољубиви предели Сибира и Далеког истока нису нарочито угрожени кинеском експанзијом. Свему треба додати и чињеницу да процес пресељавања руског становништва са постсовјетског простора у Русију још увек траје и да они представљају огроман удео у укупном броју имиграната који се трајно насељавају у Русији, док су представници других народа углавном економски имигранти који у Русији бораве привремено.

Русија има шансу да се потпуно опорави, а руски народ да биолошки опстане и буде носилац словенске и православне цивилизације. Уз мудро вођење државе, морални препород народа и демографски опоравак је могућ, а без њега нема будућности.